

Oilada sibling munosabatlarda yuzaga keladigan kelishmovchiliklarni psixologik omillari

Maxmudova MahliyoXon

Farg'ona Davlat Universiteti

Magistratura bo'limi

Psixologiya mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

Karaboyeva Gulzoda

Farg'ona Davlat Universiteti

Psixologiya yo'nalishi

3- kurs talabasi

ARTICLE INFO

ABSTRACT:

ARTICLE HISTORY:

Received:17.04.2025

Revised: 18.04.2025

Accepted:19.04.2025

KEYWORDS:

*oila,
kelishmovchiliklar,
psixologik xizmatlar,
munosabatlar, ota-
onalar, psixologik
omillar, jamiyat.*

Oilada sibling munosabatlari, ya'ni aka-uka va opa-singil o'rtasidagi munosabatlar, inson hayotining muhim jihatlaridan biridir. Bu munosabatlar ko'pincha murakkab bo'lib, o'zaro hissiy aloqalar va psixologik omillar bilan belgilangan. Sibling munosabatlarida kelishmovchiliklar va nizolar ko'pincha yuzaga keladi, va bu kelishmovchiliklar turli psixologik omillar bilan bog'liq.

KIRISH

Sibling munosabatlari, ya'ni aka-uka va opa-singil o'rtasidagi aloqalar, inson hayotining muhim va ajralmas qismidir. Bu munosabatlar ko'pincha bolalik davridan boshlab shakllanadi va hayot davomida davom etadi. Siblinglar o'rtasidagi aloqalar, o'zaro hissiy bog'lanishlar, raqobat, hamkorlik va tushunmovchiliklar bilan to'la bo'lishi mumkin. Ular bir-birining hayotida muhim rol o'ynab, shaxsiy rivojlanishga, ijtimoiy ko'nikmalarga va hissiy aloqalarga ta'sir qiladi. Sibling munosabatlari o'zaro tajriba almashish, qo'llab-quvvatlash va o'zaro o'rganish uchun imkoniyat yaratadi. Biroq, bu aloqalar har doim ham ijobiy bo'lmaydi. Raqobat va qizg'anchilik kabi hissiyotlar, ba'zida, aka-uka va opa-singil o'rtasida kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Bu munosabatlar vaqt o'tishi bilan

o'zgarishi va rivojlanishi mumkin, shuning uchun ularni tushunish va boshqarish muhimdir. Sibling munosabatlari, nafaqat oilaviy hayotda, balki jamiyatda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, insonlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni shakllantirishda o'z rolini o'ynaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Sibling munosabatlarida raqobat hissi muhim rol o'ynaydi. Ota-onalarning e'tiborini jalb qilish, ularning sevgisi va tasdiqlanishini olish uchun aka-uka va opa-singil o'rtasida raqobat paydo bo'lishi tabiiydir. Bu raqobat, ko'pincha, bolalar orasida o'zaro kelishmovchiliklarga olib keladi. Agar bir aka o'zining muvaffaqiyatlari bilan boshqa singlisini ortda qoldirsa, bu holat ikkinchi bolada qizg'anchilik hissinu uyg'otishi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, ularning o'zaro munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Oiladagi rol taqsimoti ham sibling munosabatlaridagi kelishmovchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Har bir bola oilada ma'lum bir rolga ega bo'lishi kutiladi. Katta aka yoki opa ko'pincha mas'uliyatli va yetakchi rolini bajarishi, kichiklar esa ko'proq himoya qilish va e'tibor olishga intilishi mumkin. Agar bu rollar o'zaro muvofiqlikda bo'lmasa yoki bir bola o'zining rolini bajarishda qiyinchiliklarga duch kelsa, bu kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Kichik bola katta akasi yoki opasini o'zining mas'uliyatini bajara olmasligi uchun tanqid qilsa, bu holat o'zaro tushunmovchilik va kelishmovchiliklarga sabab bo'lishi mumkin.[1]

Oiladagi ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar ham sibling munosabatlariga ta'sir qilishi mumkin. Oilaning iqtisodiy ahvoli, ota-onalarning ish bilan bandligi va ularning bolalariga ajratadigan vaqt va e'tibor miqdori, sibling munosabatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Agar ota-onalar bolalariga yetarlicha vaqt ajratmasa yoki ularning ehtiyojlariga e'tibor bermasa, bu aka-uka va opa-singil o'rtasida raqobat va kelishmovchiliklarni kuchaytirishi mumkin. Bolalar, ota-onalarning e'tiborini jalb qilish uchun bir-birlari bilan raqobatlashishga majbur bo'lishadi. Hissiy aloqalar ham kelishmovchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Bolalar o'rtasida o'zaro sevgi, hurmat va qo'llab-quvvatlash hissi bo'lishi zarur. Agar bu hissiyotlar yo'qolsa yoki zaiflashsa, bu kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Agar bir bola o'zining singlisi yoki akasidan ko'p vaqt davomida e'tibor olmay qolsa, bu holat o'zaro tushunmovchilik va kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Bolalar o'rtasida hissiy aloqalar va o'zaro qo'llab-quvvatlash, ularning o'zaro munosabatlarini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.[2]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Oiladagi kommunikatsiya uslublari ham sibling munosabatlariga ta'sir qiladi. Ota-onalar bolalari o'rtasidagi muloqotni qanday tashkil qilsa, bu sibling munosabatlarini ham belgilaydi. Agar oilada ochiq va samimiy muloqot bo'lmasa, bolalar o'rtasida tushunmovchiliklar va kelishmovchiliklar paydo bo'lishi osonlashadi. Ota-onalar bolalari o'rtasida muloqot qilishni rag'batlantirmasalar, bu kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, oilada ochiq va samimiy muloqot muhimdir. Shaxsiy xususiyatlar va temperamentlar ham sibling munosabatlarida kelishmovchiliklarga ta'sir qiladi. Har bir bola o'zining shaxsiy xususiyatlariga ega bo'lib, bu xususiyatlar o'zaro munosabatlarga ta'sir

qiladi. Agar bir bola juda agressiv yoki egosentrik bo'lsa, bu boshqa bolalar bilan kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Agar bir bola juda nozik yoki sezgir bo'lsa, u boshqa bolalarning tanqidlariga yoki raqobatiga nisbatan ko'proq sezgir bo'lishi mumkin. Bu shaxsiy xususiyatlar sibling munosabatlaridagi kelishmovchiliklarni kuchaytirishi yoki kamaytirishi mumkin.[3]

Oiladagi hissiy muhit ham sibling munosabatlariga ta'sir qiladi. Agar oilada hissiy muhit salbiy bo'lsa, bu bolalar o'rtasidagi kelishmovchiliklarni kuchaytirishi mumkin. Agar ota-onalar bir-birlariga yoki bolalariga nisbatan salbiy munosabatda bo'lsa, bu bolalar o'rtasida raqobat va kelishmovchiliklarni kuchaytirishi mumkin. Shuning uchun, oilada ijobiy hissiy muhit yaratish, sibling munosabatlarini mustahkamlashda muhimdir.[4]

Bolalarning o'zaro tajribalari va o'rganish jarayoni ham sibling munosabatlarida kelishmovchiliklarga ta'sir qiladi. Bolalar o'zaro tajribalar orqali bir-birlaridan o'rganadilar va bu o'rganish jarayoni ularning munosabatlariga ta'sir qiladi. Agar bir bola boshqa bolalarning tajribalaridan o'rganmasa yoki ularni e'tiborsiz qoldirsa, bu kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, sibling munosabatlarida o'zaro o'rganish jarayoni muhim ahamiyatga ega. Ota-onalarning tarbiyaviy uslublari ham sibling munosabatlariga ta'sir qiladi. Ota-onalar bolalarini qanday tarbiyalasa, bu sibling munosabatlarini ham belgilaydi. Agar ota-onalar bolalarini teng ravishda tarbiyalasa va ularning ehtiyojlariga e'tibor bersa, bu sibling munosabatlarini mustahkamlashi mumkin. Agar ota-onalar bolalarini bir-biridan farqli ravishda tarbiyalasa yoki bir bolani boshqa bolalarga nisbatan afzal ko'rsatsa, bu kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin.[5]

XULOSA

Natijada, oilada sibling munosabatlarida yuzaga keladigan kelishmovchiliklarning psixologik omillari ko'p va xilma-xildir. Raqobat hissi, rol taqsimoti, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, hissiy aloqalar, kommunikatsiya uslublari, shaxsiy xususiyatlar, hissiy muhit, o'zaro tajribalar, ota-onalarning tarbiyaviy uslublari va kelishmovchiliklarni hal qilish usullari kabi omillar sibling munosabatlarida kelishmovchiliklarni shakllantiradi. Ushbu omillarni hisobga olish, oilalarda sibling munosabatlarini yaxshilash va kelishmovchiliklarni kamaytirish uchun muhimdir. Sibling munosabatlari, o'zaro qo'llab-quvvatlash va sevgi asosida shakllanishi kerak, bu esa bolalarning shaxsiyati va ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirova, N. (2020). "Oila psixologiyasi: Aka-uka va opa-singil munosabatlari". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Rahimov, B. (2019). "Bolalar o'rtasidagi raqobat: Psixologik aspektlar". Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Murodov, A. (2021). "Oila ichidagi hissiy aloqalar va ularning ta'siri". Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
4. Tursunova, D. (2018). "Sibling munosabatlari: Raqobat va hamkorlik". Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti.
5. Abdurahmonova, S. (2022). "Oila va bolalar psixologiyasi". Toshkent: Toshkent Psixologiya Instituti.
6. Karimova, L. (2023). "Opa-singil o'rtasidagi kelishmovchiliklar va ularni hal etish yo'llari". Andijon: Andijon Davlat Universiteti.
7. Ismoilov, R. (2022). "Bolalar o'rtasidagi munosabatlar: Psixologik tahlil". Nukus: Qoraqalpoq Davlat Universiteti.